

Esdoorns scoren met bloem en blad

Vroeg in het blad, droogteresistent

Jaap Smit

Esdoorns scoren punten met hun vroege bladeren en herfstkleuren. En soms met de vorm. Een praktische duik in het enorme sortiment bomen binnen dit geslacht.

Auteur: Jaap Smit, dendroloog en adviseur Groene Stad, groene curator Arboretum Trompenburg, Rotterdam

In het eindelijk afgelopen koude voorjaar waren het vaak de esdoorns die als eerste in het blad stonden. *Acer campestre* en *Acer pseudoplatanus* weerstonden de kou. Ze hebben bovendien geen last van late nachtvorsten, die voor een groeiend aantal boomsoorten een jaarlijks terugkerend probleem worden. Doordat we nauwelijks meer serieuze winters hebben, lopen veel bomen en heesters steeds vroeger uit. Maar een nachtvorst kan tot ver in mei nog steeds jonge scheuten en bloemknoppen om zeep helpen. Zo niet bij de meeste esdoorns in dit verhaal.

Beperking

Ik beperk me tot de laan- en parkbomen van het geslacht *Acer*. Met de vaak zwakke broeders als *Acer palmatum* en *A. japonicum* kunnen we

in de openbare ruimte niet zo veel. Toch zijn er selecties van deze soorten die grote bomen vormen en die met fijn blad, dat ook nog eens rood en geel verkleurt, erg fraai zijn. Hier geldt dat de grote vormen prima tegen zon kunnen, maar dat de lage selecties wat schaduw behoeven. Logisch, als je de natuurlijke vindplaats in ogenschouw neemt. Toch een keer proberen?

Schaduw is niet wat de meeste boomvormige esdoorns verlangen, maar wel een plek in halfschaduw tot zon, in combinatie met een goed doorwortelbare ruime groeiplaats. Die goede groeiplaats zorgt dat opname van water en voedingsstoffen mogelijk is. Beschikbaar water voorkomt ook een ander euvel dat vooral pas geplante esdoorns en esdoorns in een stenige

*Blad van Acer buergerianum
'Kohshi-miyasama'*

aan de zon op de bast. Bovendien heeft de boom dan minder wortels, waardoor hij minder goed vocht kan opnemen om de bast te koelen. (Foto witte stam: centrum Almere)

Witmakers

Mijn voorkeur gaat uit naar het wit maken van de stam door de kweker en het afleveren van de boom met één of twee jaar witte verf (het tweede jaar iets minder). Goede witmakers zoals Arboflex doen minimaal zeven jaar hun werk, waardoor gevoelige bomen zoals esdoorn, *Aesculus*, *Crataegus* en *Tilia* langzaam kunnen wennen aan een stam zonder witte verf. Het voordeel van deze methode is dat de boom hufterproof is in de openbare ruimte en dat hij geen nadeel ondervindt van het verwijderen van beschermingsmateriaal. Of de witte verf mooi is, is niet belangrijk en vooral een kwestie van wennen. In het zuiden en oosten van Europa zie je dit namelijk overal. Ook hier doet de klimaatverandering een duit in het zakje.

Alle maten en vormen beschikbaar

Ook in de laan- en parkbomen zijn er grote en kleinere esdoorns, met een brede, lage kroon of juist een grote kroon. Zelfs treurvormen komen voor, maar ze zijn zeldzaam. Ik noem hier een aantal soorten op alfabetische volgorde; zo kun je ze terugvinden op het voormalige Floriade-terrein (nu woonwijk Hortus in aanbouw) in Almere. Kun je de soorten niet meer achterhalen? Dan zijn de vruchten een kenmerk om te determineren. (Foto *Acer*-vruchten) Van sommige soorten maken de vruchtvleugels een 'hoek' van 180 graden, zoals bij *Acer campestre*. Bij andere is dat (veel) minder.

*Moederboom Acer campestre 'Elsrijk'
in Amstelveen*

Acer buergerianum

De drietandesdoorn komt uit gebergten in Japan en Oost-China. *Acer buergerianum* is een droogteresistente boom met zeer veel verschijningsvormen, van klein tot – in de natuur – 25 meter hoog. In ons land ken ik geen bomen hoger die hoger zijn dan 10 meter. In Azië wordt deze esdoorn veel als bonsai mishandeld. Het aantrekkelijke blad met drie tanden kleurt in de herfst fantastisch rood. De boomvormende selecties die voor de stedelijke omgeving interessant zijn, vormen een sterk afbladderende lichtbruine bast. In de naamlijst Houtige gewassen zijn een kleine 20 selecties opgenomen. De meeste cv's zijn na de teelt – waarin de natuurlijke habitus verloren gaat – opgaand en ontwikkelen uiteindelijk een breed eironde kroon. Een aanrader voor droge en hete groeiplaatsen.

Acer campestre

Acer campestre is een veelzijdige boomsoort die inheems is en in zeer uiteenlopende bodems groeit. Hij kan goed tegen droge én natte grond en kan gemakkelijk worden verplant als grote boom of als struik. Bovendien loopt de soort relatief vroeg uit. Dit geldt ook voor de haagplanten van deze soort, die eerder uitlopen dan beukenhagen. De opvallende, opstaande gele bloemen trekken veel insecten aan.

'Elsrijk' is nog steeds de standaard van *Acer campestre*. Deze cultivar is afkomstig uit de gelijknamige Amstelveense wijk en de moederboom staat er nog steeds. Door de wat meer gesloten en smallere kroon is het nog steeds een goede selectie, ondanks de neiging tot meeldauw.

locatie parten speelt: zonnebrand op de stam. Als de boom niet genoeg water kan opnemen, kan de stam onvoldoende worden gekoeld, waardoor cellen verbranden en de stam beschadigd raakt. Die open stam is een prima ingang voor secundaire aantastingen in de toch al verzwakte boom. 'Groeiplaats, groeiplaats, groeiplaats', zeg ik altijd tegen mijn dochter die bouwkunde studeert en gelukkig ook bomen intekent. Zonder goede groeiplaats geen goede bomen en geen ecosysteemdiensten.

Bescherming tegen zon

De laatste jaren worden kwekers steeds meer geconfronteerd met zonnebrand bij hun bomen. Om de stammen tegen de zon te beschermen, worden verschillende materialen gebruikt, zoals rietmatten, kokos en jute. Jute blijkt echter ongeschikt, omdat de temperatuur eronder zelfs hoger kan oplopen dan wanneer er geen jute wordt gebruikt. Rietmatten hebben ook een nadeel: ze worden voor aflevering verwijderd en dan verliest de boom plotseling zijn bescherming, zonder te kunnen wennen

Acer cappadocicum, solitair in Hilversum, foto 2017

De cultivars 'Huibers Elegant' en 'Lienco' zijn vergelijkbaar en uitwisselbaar en beide redelijk smal opgaand. 'William Caldwell' is nog smaller en heeft ook nog eens een mooie oranje herfstkleur, terwijl de meeste *Acer campestre* een gele herfstkleur hebben. Wie kweekt hem?

Ook de treurvorm 'Green Weeping' is in omloop, maar ik heb deze nog nooit gezien. 'Red Shine' loopt donkerrood uit en draagt rode vruchten. De gevoeligheid voor meeldauw is voor de eindgebruiker nauwelijks een issue.

Acer cissifolium

Acer cissifolium blijft mij verrassen. Ik leerde hem kennen in de schooltuin in Frederiksoord. Daar is het prachtextemplaar helaas gesneuveld ten behoeve van de bouw van een nieuw koloniehuisje. Maar in Hilversum en bij de TU Delft staan ook fraaie exemplaren. Met een typische vaasvorm lijkt deze boom ideaal voor mensen met zonnepanelen op het dak: koelte in huis en zon op het dak. Hij wordt maximaal 8 meter hoog, minstens zo breed en is vaak meerstammig. Hij kan opvallend goed tegen een hoge pH-waarde, zoals in de Betuwe en Almere. Tegelijk met de bloemen in trossen verschijnt het drietallige blad, dat in de herfst prachtig oranje afvalt.

Acer cappadocicum is een goed voorbeeld van een boomsoort die vanwege klimaatverandering steeds geschikter wordt voor stedelijke gebieden. Deze esdoornsoort komt oorspronkelijk uit het gebied aan de oostkant van de Zwarte Zee, waar het in de zomer heet en droog is en in de winter koud. Deze eigenschappen maken de boom ook geschikt voor

Acer freemanii, rechts 'Jeffersred', links 'Born's Gracious' op de Floriade

groeit in het Nederlandse stedelijke klimaat, en de insecten uit de Kaukasus komen ook langzaam deze kant op. Een mooi voorbeeld van een succesvolle toepassing van deze boomsoort is te zien in de Berlagelaan in Hilversum, waar de bomen na meer dan 60 jaar niet hoger zijn dan 12 meter en een eironde kroon hebben.

De bladeren van de 'Aureum'-cultivar kunnen nogal eens verbranden in de zon. Daarom is de rood uitlopende 'Rubrum' een betere keuze. De opvallende gele herfstkleur van de vijflobbige bladeren voegt ook nog eens een extra element van schoonheid toe aan deze boomsoort.

Acer x freemanii

Acer x freemanii oftewel rode esdoorn is ontstaan als een kruising tussen *Acer saccharinum* en *Acer rubrum* in de natuur. Er zijn uitstekende cultivars beschikbaar, waaronder de populaire en enorm grote 'Elegant'. Andere goede cultivars zijn 'Jeffersred' (AUTUMN BLAZE), die een prachtige rode kleur en een ovale, dichte kroon heeft, 'Celzam' (CELEBRATION), die iets kleiner en smaller is, en 'Armstrong', die ook ongeveer 15 meter hoog wordt, maar smaller blijft.

Op plekken met een licht zure bodem gedijt de rode esdoorn uitstekend, maar het is niet aan te raden om deze plant op kalkrijke klei te gebruiken vanwege de pH-waarde die de opname van bepaalde voedingsstoffen belemmert. De rode esdoorn is van nature te vinden in het oosten van de Verenigde Staten en groeit hier tot een hoogte van 25 meter, hoewel de meeste selecties kleiner blijven. 'Scanlon' is een populaire smalle selectie. Andere, zoals 'Brandywine', 'Franksred' en

Acer negundo, solitair in Pijnacker

'October Glory', hebben (ook) opvallende herfstkleuren. Van nature komt de rode esdoorn voor in vochtige bosranden en overstromingsgebieden; dat geeft aan dat de boom geschikt is voor wadi's. Dat geldt echter alleen voor wadi's die niet alleen uit zand bestaan, omdat er dan in droge periodes onvoldoende vocht en voeding is.

Acer negundo

Van *Acer negundo* zijn nogal wat bonte cultivars in omloop. 'Flamingo' verenigt wit, groen en roze in de samengestelde bladeren. Omdat *Acer negundo* zich hinderlijk kan uitzaaien, wordt onderzocht of deze soort op termijn moet worden toegevoegd aan de Unielijst met invasieve soorten die niet meer verhandeld mogen worden.

Acer platanoides, solitair

Acer platanoides is niet weg te denken uit ons straatbeeld. En terecht! Deze vaak grote boom combineert droogteresistentie met een goede groei. Er zijn vele groeivormen beschikbaar, waarvan de cultivars 'Columnare' en 'Olmsted' compact en beperkt groeien. De verschillen tussen deze twee zijn beperkt. 'Royal Red' is de enige roodbladige cv die nog veel gekweekt wordt. Wist u dat roodbladige planten de omgeving minder goed koelen dan groene planten? De bontbladige 'Drummondii' loopt eigenlijk teveel terug naar groen voor gebruik in de openbare ruimte. 'Deborah' loopt net als 'Schwedleri' rood uit, om daarna groen te worden. Zuil- en bolvormige cv's laat ik hier achterwege.

Acer pseudoplatanus

Over *Acer pseudoplatanus* ben ik minder enthousiast. Dat heeft te maken met de over-

Acer pseudoplatanus, twijg en blad

matige vruchtdracht, wat vaak betekent dat er een deken aan zaailingen ontstaat onder de boom en in de wijde omtrek. Verder wil de gladde stam nogal eens schade oplopen door zonnebrand. 'Atropurpureum' is de cultivar met een donkerpaarse bladonderkant. Het maakt de boom wat somber. 'Negenia' en 'Rotterdam' zijn gewoon groen en hebben een betere kroonopbouw. De witbonte cv's 'Leopoldii' en 'Nizetii' (er zijn er veel meer!) vallen met name in het voorjaar op. 'Worley' heeft gele bladeren in het voorjaar en kleurt daarna groen.

Acer tataricum subsp. ginnala

Acer tataricum subsp. ginnala is nog een soort uit het zuidoosten van Europa; heel geschikt voor het stedelijk klimaat. De vruchten kleuren al in de zomer opvallend rood. Dat leidde tot namen als 'Red Wing' en HOT WINGS ('Garann'). Met een beetje moeite is er een boom van te kweken, maar de soort gedraagt zich liever als een grote struik van het formaat hazelaar. Op natte grond is hij (te) vatbaar voor *Verticillium*, waardoor takken of grote delen van de kroon kunnen verwelken en afsterven.

Acer saccharinum

Acer saccharinum is de grootste soort van dit artikel, met name de cv 'Pyramidale'. Hij is veel gebruikt in Den Bosch en Dordrecht als vervanger voor iepen. Deze zilversdoorn groeit ook in verharding. Persoonlijk ben ik verrast door de elegantie van 'Born's Gracious', die lange afhanginge takken maakt met daaraan diep ingesneden bladeren. Ondertussen blijft de boom relatief smal. Maar net als de Krimlinde is deze selectie door de afhanginge takken niet geschikt voor een straat, wel voor een groenstrook of park. En als je blijft niet opkronen! Op mijn stageadres in Oudenbosch heb ik ooit

Acer saccharinum, solitair in Pijnacker

Acer x zoeschense 'Annae', blad

Acer platanoides

'Lutescens' van de afleggermoerhoek moeten steken; helaas zie ik deze geelbladige nooit meer.

Acer saccharum

Acer saccharum is me tegengevallen; ik begrijp nu waarom je de Canadese vlag zo weinig ziet. Het is een kieskeurige plant, die een hekel heeft aan een hoge pH en zich thuis voelt in humeus zand. Alleen dan is de herfstkleur fantastisch rood of geel. De boom wordt 40 meter hoog in de natuur van Nood-Amerika, maar haalt hier de 15 meter niet.

Acer x zoeschense 'Annae'

Acer x zoeschense 'Annae' is de hekkensluiter. Deze kruising tussen *Acer campestre* en *Acer cappadocicum* krijgt een brede, lage kroon, waardoor tijdig opkronen langs straten nodig is. Het is meer een soort voor parken of brede groenstroken, en dan fraai uitlopend, met rode bladeren. Hij kan goed tegen droge en hete omstandigheden.

Acer tataricum subsp. ginnala, vrucht en blad

Acer saccharum op Toronto Island, 2014

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!